

โมเดลเชิงสาเหตุและผลของกระบวนการเศรษฐกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

A Causal and Effect Model in the Process of the Community's Economy in the Northeast of Thailand

ขวัญกมล ดอนขวา¹ และ ณัฏชา ลิ้มปศิริสุวรรณ²

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ตรวจสอบความตรงของโมเดลเชิงสาเหตุและผลของกระบวนการเศรษฐกิจชุมชน 2) ศึกษาอิทธิพลของกลไกผลักดันเศรษฐกิจชุมชน ที่มีผลต่อกระบวนการเศรษฐกิจชุมชน 3) ศึกษาอิทธิพลของกลไกผลักดันเศรษฐกิจชุมชนและกระบวนการเศรษฐกิจชุมชนที่มีผลต่อการจัดสรรกำไรส่วนเกินจากเศรษฐกิจชุมชน และ 4) ศึกษาอิทธิพลของกลไกผลักดันเศรษฐกิจชุมชนที่มีผลทางอ้อมต่อการจัดสรรกำไรส่วนเกินจากเศรษฐกิจชุมชน ผ่านกระบวนการเศรษฐกิจชุมชน โดยศึกษากลุ่มอาชีพในเขตชุมชนชนบทที่ประสบความสำเร็จใน 6 จังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ นครราชสีมา อุบลราชธานี สุรินทร์ ขอนแก่น อุดรธานี และเลย สุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีแบ่งชั้น (Stratify random sampling) จำนวน 408 ตัวอย่าง ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงปริมาณโดยใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง

ผลการศึกษาพบว่า โมเดลเชิงสาเหตุและผลของกระบวนการเศรษฐกิจชุมชนมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาค่า $\chi^2 = 4458.815$ $df = 1555$ $\chi^2/df = 2.86$ $CFI = 0.86$ $TLI = 0.85$ $RMSEA = 0.068$ $SRMR = 0.075$ หากชุมชนมีกลไกที่ช่วยผลักดันเศรษฐกิจของชุมชนดี จะทำให้กระบวนการทางเศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น ($\beta = 0.947$, $p < 0.001$) และการที่ชุมชนมีกระบวนการในการดำเนินงานทางเศรษฐกิจที่ดี จะทำให้มีการจัดสรรกำไรส่วนเกินคืนสู่ชุมชนเพิ่มขึ้น ($\beta = 0.677$, $p < 0.05$) ขณะที่กลไกผลักดันเศรษฐกิจชุมชน ไม่ทำให้เกิดการจัดสรรกำไรส่วนเกินจากเศรษฐกิจชุมชน นอกจากนี้ยังพบว่าชุมชนมีกลไกผลักดันทางเศรษฐกิจที่ดี จะส่งผลให้ชุมชนมีกระบวนการในการดำเนินงานทางเศรษฐกิจที่ดีนำมาสู่การจัดสรรกำไรส่วนเกินเพื่อให้ความช่วยเหลือชุมชนอีกด้วย ($\beta = 0.641$, $p < 0.05$)

คำสำคัญ: กลไกผลักดัน กระบวนการ กำไรส่วนเกิน เศรษฐกิจชุมชน

Abstract

The objectives of this research were 1) to verify the statistical validity of a cause and effect model in the process of a community economy, 2) to study the impact of the push factors for a community economy on the process of the community economy, 3) to study the impact of the push factors and the process of a community economy on the allocations of the community's excess profit, and 4) to study the indirect effect of the push factors for the community economy on the allocations of the community's excess profit through the process of community economy. The main focus of this study was on successful career groups in 6 provinces of the northeastern region of Thailand: Nakhon Ratchasima, Ubon Ratchathani, Surin, Khon Kaen, Udon Thani, and Loei. A stratified random sampling

¹รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

²นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

technique was used to obtain 408 samples, and a questionnaire was administered to collect data, which were analyzed by using quantitative analysis methods according to a structural equations modeling.

The results show that the model is consistent with the empirical data. Goodness of fit measures were found to be: Chi-square 4458.81 (df = 1555); Relative Chi-square (χ^2/df) 2.86; CFI = 0.86; TLI = 0.85; Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) 0.068; and Root Mean Square Residual (SRMR) 0.075. If the push factors for a community economy are effective, the process of the economy would be improved ($\beta = 0.947$, $p < 0.001$). The allocations of the community's excess profits would be increased if the process of the economy is efficient ($\beta = 0.677$, $p < 0.05$). It was also found that the push factors of a community economy have no effect on the allocations of the community's excess profits. Furthermore, if the push factors for such an economy function properly, it will also help in the implementation process as well as the allocation of excess profits for the benefit of the community ($\beta = 0.641$, $p < 0.05$).

Keywords: push factor, process, excess profit, community economy

ความสำคัญของปัญหา

เศรษฐกิจชุมชนเป็นการจัดการทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเอง ซึ่งแตกต่างจากธุรกิจชุมชนที่เน้นการจัดการเงินเพื่อเป้าหมายให้ได้กำไรในเชิงธุรกิจเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งกำไรอาจไม่ใช่เป้าหมายสำคัญของการประกอบกิจการของชุมชน ทั้งนี้เพราะทุนของชุมชนจะรวมทุกอย่างที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งบางอย่างอาจยังพัฒนาไม่เต็มศักยภาพ เช่น ทุนธรรมชาติ ทุนที่เป็นผลผลิต ทุนความรู้ ภูมิปัญญา ความไว้วางใจ ความเป็นญาติพี่น้องของผู้คนในชุมชน เป็นต้น การจัดการทุนเหล่านี้ต้องจัดการโดยเอาภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนมาผสมผสานกับความรู้หรือเทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นไปอย่างสร้างสรรค์ มีความแตกต่างและมีนวัตกรรมที่เหมาะสม ไม่ใช่การเลียนแบบ มีเป้าหมายเพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชนให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ออนไลน์, 2550) กล่าวว่า การดำเนินกิจกรรมของเศรษฐกิจชุมชน เน้นเรื่องความร่วมมือมากกว่าการแข่งขัน เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน สามารถบรรลุเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจส่วนบุคคลและการพัฒนาชุมชนไปพร้อมๆ กัน นอกจากนี้แนวทางในการพัฒนาของรัฐบาลที่ผ่านมาเป็นการดำเนินการแบบบน

ลงสู่ล่าง (Top-Down) คือ จากหน่วยงานของทางราชการไปสู่ข้างล่าง คือ ภาคประชาชน ซึ่งในเชิงทฤษฎีการพัฒนาในแนวทางนี้มักจะประสบความสำเร็จได้ยาก แต่เศรษฐกิจชุมชนเป็นการดำเนินการแบบล่างขึ้นบน (Bottom-Up) จึงเป็นการดำเนินการที่ง่ายและมีโอกาสสำเร็จสูงกว่า เพราะปัจจัยในการพัฒนาต่างๆ มีอยู่ในท้องถิ่น และความร่วมมือนอกจากคนในท้องถิ่นเอง ซึ่งการมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนมีจุดแข็งที่เป็นปัจจัยเอื้ออำนวยต่อการประสบความสำเร็จในการพัฒนา 4 ด้าน คือ 1) คนในชุมชนท้องถิ่นมีจิตสำนึกร่วมกัน 2) มีความเอื้ออาทรและให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน 3) การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและกลุ่มบุคคลเป็นไปตามธรรมชาติและด้วยความสมัครใจ และ 4) การบริหารจัดการง่ายกว่าเพราะเริ่มจากพื้นที่ชุมชนที่มีคนไม่มากนัก

นอกจากนี้ แนวความคิดเรื่องเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเองในชนบทเป็นกระแสในสังคมไทยครั้งแรกภายหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระราชดำรัสเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 โดยมีหลักคิดและแนวทางในการปฏิบัติคล้ายคลึงกันเป็นอย่างมาก ดังนี้ 1) การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ และความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนชนบท 2) ให้ความสำคัญกับการผลิตในภาคการเกษตร 3) เน้น

ความพอเพียงและการพยายามพึ่งตนเองเพื่อลดความเสี่ยงจากปัจจัยภายนอกต่างๆ 4) ใช้ศักยภาพทางด้านต่างๆ ของตนเองหรือที่มีอยู่ภายในชุมชนเป็นหลัก 5) เน้นกิจกรรมการผลิต มากกว่าการซื้อขายแลกเปลี่ยน และ 6) มีการนำความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาบูรณาการเพื่อการพัฒนา กิจกรรมต่างๆ อย่างสร้างสรรค์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) จากที่กล่าวมาการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยให้ความสำคัญกับชุมชนซึ่งเป็นฐานรากทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีประชากร 1 ใน 3 ของประเทศ และเป็นภูมิภาคที่มีสัดส่วนของคนจนมากที่สุดร้อยละ 18.11 มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่นเท่ากับ 19,181 บาท จากข้อมูลสถิติจำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั่วราชอาณาจักร พ.ศ. 2539 - 2556 พบว่า จำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนมีอัตราการเพิ่มขึ้นในทุกๆ ปี โดยในปี พ.ศ. 2539 มีจำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน 52,001 บาท เพิ่มขึ้นเป็น 163,087 บาท ในปี พ.ศ. 2556 เมื่อจำแนกวัตถุประสงค์ของการกู้ยืม สรุปได้ว่า ในปี พ.ศ. 2556 มีการกู้ยืมเพื่อการใช้ซื้อ/เช่าซื้อบ้าน และ/หรือที่ดิน เป็นจำนวนเงินเฉลี่ยต่อครัวเรือน 60,061 บาท รองลงมา คือ ใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภคอื่นๆ ในครัวเรือน เป็นจำนวนเงินเฉลี่ยต่อครัวเรือน 59,876 บาท ใช้ในการทำการเกษตร เป็นจำนวนเงินเฉลี่ยต่อครัวเรือน 21,945 บาท ใช้ในการทำธุรกิจ เป็นจำนวนเงินเฉลี่ยต่อครัวเรือน 17,061 บาท และใช้ในการศึกษา เป็นจำนวนเงินเฉลี่ยต่อครัวเรือน 2,413 บาท ตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ออนไลน์, 2556) นอกจากนี้ข้อมูลเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนเกษตรกรยังพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีรายได้ทั้งในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 183,893 บาท ซึ่งต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนเกษตรกรในภาคเหนือภาคใต้ และภาคกลางที่มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนจากการเกษตรและนอกภาคการเกษตรเท่ากับ 241,865 บาท 269,768 บาท และ 404,431 บาท ตามลำดับ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, ออนไลน์, 2555)

ดังนั้น การวิจัยเรื่องนี้ จึงได้กำหนดพื้นที่การศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเน้นศึกษาชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามความคาดหมายที่ได้กล่าวมาข้างต้น เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา

เศรษฐกิจชุมชนอื่นๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจแบบยั่งยืน และนำไปสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและของประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อตรวจสอบความตรงของโมเดลเชิงสาเหตุและผลของกระบวนการเศรษฐกิจชุมชน
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของกลไกผลักดันเศรษฐกิจชุมชน ที่มีผลต่อกระบวนการเศรษฐกิจชุมชน
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของกลไกผลักดันเศรษฐกิจชุมชนและกระบวนการเศรษฐกิจชุมชน ที่มีผลต่อการจัดสรรกำไรส่วนเกินจากเศรษฐกิจชุมชน
4. เพื่อศึกษาอิทธิพลของกลไกผลักดันเศรษฐกิจชุมชนที่มีผลทางอ้อมต่อการจัดสรรกำไรส่วนเกินจากเศรษฐกิจชุมชน ผ่านกระบวนการเศรษฐกิจชุมชน

สมมติฐานการวิจัย

- H1: โมเดลเชิงสาเหตุและผลของกระบวนการเศรษฐกิจชุมชนมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์
- H2: กลไกผลักดันเศรษฐกิจชุมชน มีอิทธิพลทางตรงต่อกระบวนการเศรษฐกิจชุมชน
- H3: กระบวนการเศรษฐกิจชุมชน มีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดสรรกำไรส่วนเกินจากเศรษฐกิจชุมชน
- H4: กลไกผลักดันเศรษฐกิจชุมชน มีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดสรรกำไรส่วนเกินจากเศรษฐกิจชุมชน
- H5: กลไกผลักดันเศรษฐกิจชุมชนมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการจัดสรรกำไรส่วนเกินจากเศรษฐกิจชุมชน ผ่านกระบวนการเศรษฐกิจชุมชน

การทบทวนวรรณกรรมและแนวคิด

มงคล ด้านธานินทร์ (2541) ได้ทำการศึกษาแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ประกอบด้วย 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ ปัจจัยผลักดันเศรษฐกิจชุมชน กระบวนการเศรษฐกิจชุมชน และกำไรส่วนเกินจากเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งปัจจัยผลักดันเศรษฐกิจชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะเป็นแรงผลักดันให้เกิดเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ โดยมีกลไกที่สำคัญ ได้แก่ 1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้งผู้นำในพื้นที่ชาวบ้านในชุมชน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งความเป็น

ผู้ประกอบการของคนในชุมชนจะทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจเกิดความชัดเจนโดยการมุ่งเน้นภาวะความเป็นผู้นำที่เป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน (Raymond, 1996) 2) การพัฒนากลุ่ม/องค์กรชุมชนให้มีความเข้าใจในการสร้างกลุ่มและการดำเนินกิจกรรมในรูปแบบกลุ่ม โดยตั้งเป้าหมายร่วมกันเพื่อดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน สร้างความร่วมมือกันระหว่างบุคคลกับชุมชน (Blatchford, 1994) 3) การพัฒนาพื้นฐานเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้มาซึ่งเงินทุนจากการระดมทุนในหมู่บ้าน เพื่อนำไปใช้อย่างสมเหตุสมผล มีความต่อเนื่อง และไม่มีภาระคดโกงด้วยวิธีต่างๆ ซึ่งต่างจากเงินทุนที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐและเอกชนที่ถูกนำไปใช้อย่างไม่ระมัดระวัง 4) การพัฒนาพื้นฐานทางกายภาพหรือโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะ ซึ่ง Crowe (2006) เสนอแนะว่าการพัฒนาทุนทางสังคม จะทำให้ชุมชนสามารถพัฒนาตนเองได้ดีกว่าการพยายามเสริมสร้างความแข็งแกร่งในทางอุตสาหกรรม โดยเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อชุมชน จะนำมาซึ่งความได้เปรียบในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งในชุมชนนั้นๆ นอกจากนี้ Markusen (2004) ยังพบว่าการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทุนมนุษย์ แต่การพัฒนาเศรษฐกิจส่วนใหญ่ยังให้ความสำคัญกับทุนมนุษย์ในระดับน้อย ซึ่งประชาชนในชุมชนมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของท้องถิ่นโดยการเรียนรู้ที่จะเป็นสมาชิกของกลุ่มอาชีพ ซึ่งการจะทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จควรมีการวางแผน และกำหนดเป้าหมายของกลุ่ม

เมื่อมีความพร้อมในปัจจุบันผลักดันเศรษฐกิจชุมชน จึงทำให้กระบวนการเศรษฐกิจชุมชนพร้อมที่จะดำเนินการได้ ประกอบด้วย กิจกรรมการผลิต การบริโภค การแปรรูป และการขาย ซึ่งกระบวนการเศรษฐกิจชุมชน หมายถึง การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ทั้งทางด้านการเกษตร อุตสาหกรรม บริการ และด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการผลิต การบริโภค และการกระจายผลผลิต โดยให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของชุมชนด้วยตนเอง ประกอบด้วย 1) จะผลิตอะไร (What) โดยให้ชุมชนร่วมคิด ว่าควรผลิตสินค้าอะไร จำนวนเท่าไร เนื่องจากทรัพยากรการผลิตของชุมชนมีจำกัด นอกจากนี้ต้องคำนึงถึงจำนวนการผลิตที่เหมาะสมกับการบริโภค และการซื้อขายแลกเปลี่ยนผลผลิตของชุมชน เพื่อให้ทรัพยากร

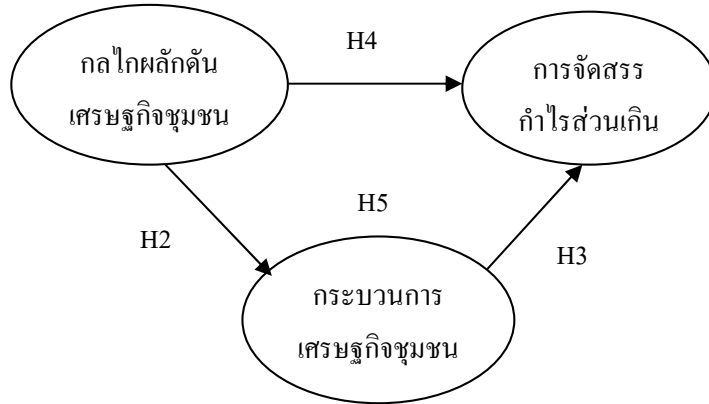
ที่เหลือสามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นที่จำเป็นต่อไป 2) จะผลิตอย่างไร (How) โดยให้ชุมชนร่วมพิจารณาว่า ควรจะผลิตสินค้าอย่างไร ด้วยเทคนิคการผลิตแบบไหน ใช้ปัจจัยการผลิตอะไรบ้าง และเลือกใช้ปัจจัยแต่ละชนิดในสัดส่วนเท่าไร จึงจะได้ผลผลิตสูงสุด และ 3) จะผลิตเพื่อใคร (For Whom) โดยให้ชุมชนตัดสินใจว่าควรผลิตสินค้าเพื่อใครในชุมชน อีกทั้งต้องพิจารณาว่า เมื่อผลิตสินค้าได้แล้วจะกระจายผลผลิต หรือแจกจ่ายสินค้าออกไปอย่างไร (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

เมื่อชุมชนดำเนินกระบวนการเศรษฐกิจชุมชนได้ผลดีจะมีกำไรส่วนเกินที่ได้หักค่าใช้จ่ายออก และจะแบ่งส่วนกำไรเพื่อสนับสนุนกิจกรรมในชุมชนโดยไม่เรียกเงินคืนในภายหลัง ได้แก่ 1) การให้การศึกษาแก่เยาวชนในรูปแบบของหนังสือเรียน อาหารกลางวัน อุปกรณ์การศึกษา อีกทั้งได้ให้การสนับสนุนในรูปแบบของการศึกษา ดูงาน การพัฒนาแก่เยาวชนและชาวบ้าน 2) การให้ความอนุเคราะห์แก่เยาวชนในชุมชนที่เมื่อออกจากการศึกษาภาคบังคับแล้วต้องการมีเงินทุนเพื่อประกอบอาชีพ ส่วนคนชราเป็นการอนุเคราะห์ในรูปแบบการให้เงินช่วยเหลือการรักษาพยาบาลและคนพิการเป็นการอนุเคราะห์ในรูปแบบการสนับสนุนกิจกรรมที่เหมาะสมกับเขาเหล่านั้น 3) การสร้างสาธารณูปโภค โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการสร้างประปาหมู่บ้าน การสร้างถนนคอนกรีตขนาดเล็ก และการขุดสระ โดยไม่ได้ใช้งบประมาณแผ่นดิน แต่ได้จากการแบ่งกำไรจากกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน และกิจกรรมเศรษฐกิจชุมชน มาสนับสนุน และ 4) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กลุ่มอาชีพในปัจจุบันได้เห็นความสำคัญของการอยู่ร่วมกันระหว่างคนในชุมชนกับทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้ (มงคล ด่านธานินทร์, 2541) ซึ่งคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนชนบท (Park et al., 2009) นอกจากนี้ Jackson (2004) ได้เสนอแนะผู้ประกอบการวิชาชีพว่าไม่เพียงพอแต่มุ่งสนใจในด้านเศรษฐกิจและการพัฒนาชุมชนเพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงการไม่แสวงหาผลกำไรต่อชุมชนอีกด้วย โดยควรมีการเรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างชุมชน และควรสนับสนุนปัจจัยด้านอื่นๆ ได้แก่ น้ำสะอาดเพื่อการบริโภค การสุขาภิบาล การให้การศึกษา การสร้างคุณภาพให้แก่เด็กในชุมชน และมีการบริการ

เพื่อสุขภาพให้แก่คนในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Blatchford, 1994; Crowe, 2006)

จากการทบทวนวรรณกรรมนำมาสู่กรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

การศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะข้อคำถามแบบตรวจสอบรายการ กลไกผลักดันเศรษฐกิจชุมชน จำนวน



ภาพ 1 กรอบแนวคิดโมเดลเชิงสาเหตุและผลของกระบวนการเศรษฐกิจชุมชน

ที่มา: ปรับปรุงจาก มงคล ต่านธานินทร์. (2541). เศรษฐกิจชุมชนเชิงระบบ: หลักการและแนวการปฏิบัติ.

วิธีดำเนินการวิจัย

รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มอาชีพในเขตชุมชนชนบทที่ประสบความสำเร็จในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบทราบจำนวนประชากร (Yamane, 1967) ได้จำนวน 136 กลุ่ม ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบอาศัยความน่าจะเป็น (Probability Sampling) ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratify Random Sampling) โดยการแบ่งประชากรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือออกเป็นภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 14 กลุ่ม จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 14 กลุ่ม จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 44 กลุ่ม และภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น จำนวน 29 กลุ่ม จังหวัดอุดรธานี จำนวน 21 กลุ่ม และจังหวัดเลย จำนวน 14 กลุ่ม โดยทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อให้กลุ่มอาชีพในเขตชุมชนชนบทที่ประสบความสำเร็จในแต่ละจังหวัดมีโอกาสที่จะถูกเลือกเป็นตัวอย่างเท่าๆ กัน (นราศรี ไวนิชกุล และชูศักดิ์ อุดมศรี, 2548) ทำการรวบรวมข้อมูลกลุ่มอาชีพละ 3 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 408 คน

36 ข้อ กระบวนการเศรษฐกิจชุมชน จำนวน 20 ข้อ และการจัดสรรกำไรส่วนเกินจากเศรษฐกิจชุมชน จำนวน 13 ข้อ มีลักษณะข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดย 1 คือ มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด ถึง 5 คือ มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่พัฒนาขึ้นมาใหม่จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน จึงมีการนำมาวิเคราะห์หองค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory factor analysis: EFA) โดยการสกัดองค์ประกอบด้วยวิธี Alpha Factoring และทำการหมุนแกนด้วยวิธีตั้งฉาก (varimax) เพื่อจัดองค์ประกอบของข้อคำถาม โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor loading) มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ไว้ (Hair et al., 2006) พบว่า ด้านกลไกผลักดันเศรษฐกิจชุมชน วัดได้จาก 5 องค์ประกอบ สามารถอธิบายค่าความผันแปรของข้อมูลได้ร้อยละ 58.13 ได้แก่ ผู้นำและสมาชิกกลุ่มอาชีพ (11 ข้อคำถาม, $\alpha = 0.93$) เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง (5 ข้อคำถาม, $\alpha = 0.89$) กลุ่มอาชีพ/องค์กรชุมชน (4 ข้อคำถาม, $\alpha = 0.92$) พื้นฐานเศรษฐกิจ (4 ข้อคำถาม, $\alpha = 0.86$) และพื้นฐานสาธารณูปโภค (4 ข้อคำถาม, $\alpha = 0.91$) ด้านกระบวนการเศรษฐกิจชุมชน วัดได้จาก 4 องค์ประกอบ สามารถอธิบาย

ค่าความผันแปรของข้อมูลได้ร้อยละ 58.58 ได้แก่ การผลิต (7 ข้อคำถาม, $\alpha = 0.92$) การบริโภค (3 ข้อคำถาม, $\alpha = 0.83$) การแปรรูป (3 ข้อคำถาม, $\alpha = 0.91$) และการขาย (3 ข้อคำถาม, $\alpha = 0.70$) และด้านการจัดสรรกำไรส่วนเกินจากเศรษฐกิจชุมชน วัดได้จาก 2 องค์ประกอบ สามารถอธิบายค่าความผันแปรของข้อมูลได้ร้อยละ 72.54 ได้แก่ การให้ความอนุเคราะห์ชุมชน (10 ข้อคำถาม, $\alpha = 0.96$) และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (3 ข้อคำถาม, $\alpha = 0.85$)

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 74 มีช่วงอายุระหว่าง 45 - 49 ปี ร้อยละ 19.1 สถานภาพสมรส ร้อยละ 86.8 การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 39.2 สินค้าที่ผลิตส่วนใหญ่เป็นประเภทผ้าและเครื่องแต่งกาย ร้อยละ 60 รายได้ของกลุ่มอาชีพเฉลี่ยต่อเดือน 10,000 - 20,000 บาท ร้อยละ 26.4 มีจำนวนสมาชิกในกลุ่ม 10 - 20 คน ร้อยละ 36.8

การทดสอบการแจกแจงของข้อมูลของแต่ละข้อคำถามโดยการพิจารณาค่าความเบ้และความโด่ง พบว่าทุกข้อคำถามมีการแจกแจงโดยเป็นไปตามเกณฑ์ซึ่งมีความเบ้ (Skewness) ไม่เกิน ± 3 และความโด่ง (Kurtosis) ไม่เกิน ± 10 (Kline, 2011)

ผลการวิเคราะห์โมเดลการวัด

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) นำมาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันลำดับที่ 2 (A second-order confirmatory factor analysis: CFA) ด้วยโปรแกรม Mplus 7.11 โดยพิจารณาความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยใช้เกณฑ์ χ^2/df อยู่ระหว่าง 2 ถึง 5 (Marsh and Hocevar, 1985) CFI/TLI มีค่าเข้าใกล้ 1 โดยพิจารณาค่ามากกว่า 0.92 และ RMSEA และ SRMR เข้าใกล้ 0 โดยพิจารณาค่าต่ำกว่า 0.08 (Hair et al., 2006) ผลการวิเคราะห์ พบว่า 1) โมเดลการวัดกลไกผลิตภัณฑ์เศรษฐกิจชุมชนมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจาก $\chi^2 = 973.115$ $df = 362$ $\chi^2/df = 2.68$ CFI = 0.93 TLI = 0.92 RMSEA = 0.064 SRMR = 0.058 ซึ่งค่าน้ำหนักองค์ประกอบลำดับที่ 1 อยู่ในช่วง 0.573 - 0.904 และค่าน้ำหนักองค์ประกอบลำดับที่ 2 วัดจากตัวแปรแฝง 5 ตัว ได้แก่ ผู้นำและสมาชิก

กลุ่มอาชีพ (0.854) กลุ่มอาชีพ/องค์กรชุมชน (0.807) พื้นฐานเศรษฐกิจ (0.792) เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง (0.762) และพื้นฐานสาธารณูปโภค (0.573) ตามลำดับ 2) โมเดลการวัดกระบวนการเศรษฐกิจชุมชน พบว่ามีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจาก $\chi^2 = 280.076$ $df = 97$ $df \chi^2 = 2.88$ CFI = 0.96 TLI = 0.94 RMSEA = 0.068 SRMR = 0.041 ซึ่งค่าน้ำหนักองค์ประกอบลำดับที่ 1 อยู่ในช่วง 0.548 - 0.939 และค่าน้ำหนักองค์ประกอบลำดับที่ 2 วัดจากตัวแปรแฝง 4 ตัว ได้แก่ การผลิต (0.851) การแปรรูป (0.800) การบริโภค (0.709) และการขาย (0.681) ตามลำดับ และ 3) โมเดลการวัดการจัดสรรกำไรส่วนเกินจากเศรษฐกิจชุมชน พบว่า มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจาก $\chi^2 = 260.811$ $df = 57$ $\chi^2/df = 4.57$ CFI = 0.96 TLI = 0.95 RMSEA = 0.094 SRMR = 0.035 ซึ่งค่าน้ำหนักองค์ประกอบลำดับที่ 1 อยู่ในช่วง 0.552 - 0.951 และค่าน้ำหนักองค์ประกอบลำดับที่ 2 วัดจากตัวแปรแฝง 4 ตัว ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือคนในชุมชน (0.952) การสนับสนุนการศึกษา (0.922) การสร้างสาธารณูปโภค (0.896) และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (0.780) ตามลำดับ

จากการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงลำดับที่ 1 พบว่า ตัวแปรการให้ความช่วยเหลือคนในชุมชน การสนับสนุนการศึกษา และการสร้างสาธารณูปโภค มีระดับความสัมพันธ์เกิน 0.7 จึงทำการรวมให้เป็นตัวแปรเดียวโดยใช้ชื่อตัวแปรว่า การให้ความอนุเคราะห์ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ เมื่อตรวจสอบความสัมพันธ์หลังจากรวมตัวแปร พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงลำดับที่ 1 อยู่ในช่วง 0.267 ถึง 0.640 มีระดับความสัมพันธ์กันไม่เกิน 0.7 ถือว่าตัวแปรแต่ละตัวมีความเป็นอิสระต่อกัน (Baggio and Klobas, 2011) เมื่อทำการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงลำดับที่ 2 พบว่า มีระดับความสัมพันธ์อยู่ในช่วง 0.628 ถึง 0.842 แต่ไม่เกิน 0.9 ถือว่าตัวแปรแฝงลำดับที่ 2 มีความสัมพันธ์กันในระดับที่ยอมรับได้ (Field, 2005) (ตารางที่ 1) สามารถนำไปวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุและผลต่อไป

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย ค่าความความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงลำดับที่ 2 ในโมเดลเชิงสาเหตุและผลของกระบวนการเศรษฐกิจชุมชน

	กลไกผลักดันเศรษฐกิจ ชุมชน	กระบวนการเศรษฐกิจ ชุมชน	การจัดสรรกำไร ส่วนเกิน
กลไกผลักดันเศรษฐกิจชุมชน	1.000	-	-
กระบวนการเศรษฐกิจชุมชน	0.842**	1.000	-
การจัดสรรกำไรส่วนเกิน	0.628**	0.586**	1.000
Mean	3.71	3.65	2.94
SD	0.54	0.62	0.87

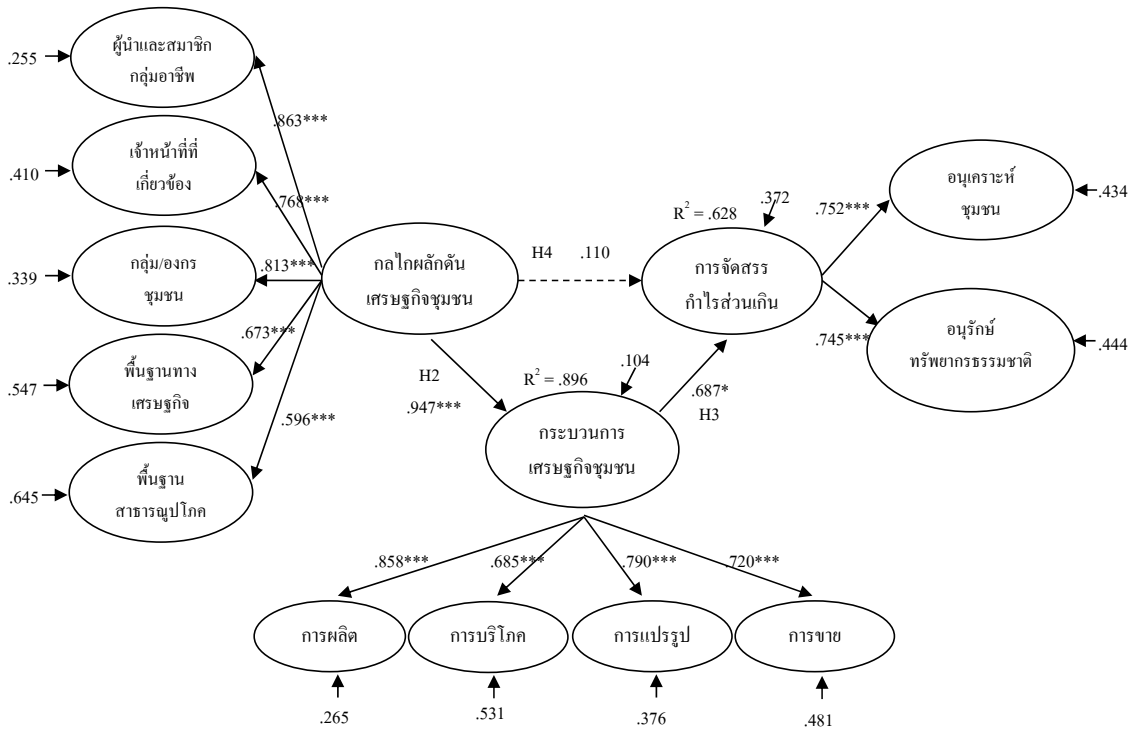
* $p < .05$ ** $p < .01$

ผลการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุและผล

ผลการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุและผลของกระบวนการเศรษฐกิจชุมชนมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาว่า $\chi^2 = 4458.815$ $df = 1555$ $\chi^2/df = 2.86$ อยู่ระหว่าง 2 ถึง 5 (Marsh and Hocevar, 1985) ค่า CFI = 0.86 TLI = 0.85 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.8 (Browne, M. W. and Cudeck, R. 1993) นอกจากนี้ยังพิจารณาว่า RMSEA = 0.068 SRMR = 0.075 ที่มีค่าน้อยกว่า 0.08 (Hair et al., 2006) โดยพบว่า กลไกผลักดันเศรษฐกิจชุมชนมีอิทธิพลทางตรงต่อกระบวนการเศรษฐกิจชุมชน ($\beta = 0.947$, $p < 0.001$) หมายความว่า หากชุมชนมีกลไกที่ช่วยผลักดันเศรษฐกิจของชุมชนดี จะทำให้กระบวนการทางเศรษฐกิจของชุมชนนั้นๆ ดีขึ้นทางด้านกระบวนการเศรษฐกิจชุมชน มีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดสรรกำไรส่วนเกิน ($\beta = 0.677$, $p < 0.05$)

หมายความว่า การที่ชุมชนมีกระบวนการในการดำเนินงานทางเศรษฐกิจที่ดี จะทำให้มีการจัดสรรกำไรส่วนเกินเพื่อให้ความช่วยเหลือชุมชนเพิ่มขึ้นขณะที่กลไกผลักดันเศรษฐกิจชุมชน ไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดสรรกำไรส่วนเกินจากเศรษฐกิจชุมชน หมายความว่า การที่ชุมชนมีกลไกผลักดันเศรษฐกิจชุมชนที่ดีหรือไม่ดีก็ตาม ก็ไม่ทำให้เกิดการจัดสรรกำไรส่วนเกินเพื่อให้ความช่วยเหลือชุมชน

นอกจากนี้ยัง พบว่า กลไกผลักดันเศรษฐกิจชุมชนมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการจัดสรรกำไรส่วนเกิน ผ่านกระบวนการเศรษฐกิจชุมชน ($\beta = 0.641$, $p < 0.05$) หมายความว่า หากชุมชนมีกลไกผลักดันทางเศรษฐกิจที่ดี จะส่งผลให้ชุมชนมีกระบวนการในการดำเนินงานทางเศรษฐกิจที่ดีนำมาสู่การจัดสรรกำไรส่วนเกินเพื่อให้ความช่วยเหลือชุมชนเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นจึงยอมรับสมมุติฐานที่ 1 2 3 และ 5 (ภาพ 2)



$\chi^2 = 4458.815$, $df = 1555$, $\chi^2/df = 2.86$, CFI = 0.86, TLI = 0.85, RMSEA = 0.068, SRMR = 0.075
(Mplus 7.11 standardized estimates)

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

ภาพ 2 โมเดลเชิงสาเหตุและผลของกระบวนการเศรษฐกิจชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

กลไกผลักดันเศรษฐกิจชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลทำให้กระบวนการเศรษฐกิจชุมชนมีการดำเนินงานที่ดีขึ้น ซึ่งกลไกที่สำคัญคือผู้นำและสมาชิกกลุ่มอาชีพ โดยการพัฒนาผู้นำให้มีความสามารถในการบริหารจัดการวิธีการผลิตสินค้า มีภาวะความเป็นผู้นำ และสามารถบริหารการใช้เงินทุนของกลุ่มอาชีพได้ รวมทั้งสมาชิกกลุ่มต้องรู้จักแสวงหาความรู้เพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม จึงจะสามารถบริหารจัดการกระบวนการทางเศรษฐกิจของกลุ่มอาชีพโดยเฉพาะด้านการผลิตและการแปรรูปให้ดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการศึกษาของ Markusen (2004) พบว่าการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทุนมนุษย์ ซึ่งประชาชนในชุมชนมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของท้องถิ่น ขณะที่กระบวนการเศรษฐกิจชุมชนจากผลการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพที่มี

ผลกำไรส่วนเกินจะนำมาจัดสรรเพื่อให้ความอนุเคราะห์ชุมชนในด้านการพัฒนาสาธารณูปโภคของชุมชน เช่น การพัฒนาถนนภายในหมู่บ้าน ระบบประปา การช่วยเหลือคนคนชราและผู้พิการในชุมชน การสนับสนุนการศึกษาทั้งในรูปของอาหารกลางวัน อุปกรณ์การเรียน รวมทั้งการสนับสนุนให้คนในชุมชนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ Blatchford (1994) และ Jackson (2004) พบว่าการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนไม่เพียงแต่มุ่งสนใจเฉพาะด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงการพัฒนาส่วนที่ไม่แสวงหาผลกำไรส่วนอื่นอีกด้วย โดยคนในชุมชนควรมีการเรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ การสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันภายในชุมชน พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน และการอนุเคราะห์คนในชุมชนในด้านการสุขภาพ การให้การศึกษา และ

บริการเพื่อสุขภาพ

นอกจากนี้ กลไกผลักดันเศรษฐกิจชุมชนที่ดี จะนำมาสู่การจัดสรรกำไรส่วนเกินได้จำเป็นต้องมีการดำเนินการกระบวนการเศรษฐกิจชุมชนที่ดีก่อน เพื่อให้เกิดผลกำไรจากการดำเนินงานโดยกำไรหลังหักค่าใช้จ่ายจะถูกนำมาจัดสรรเพื่อให้ความอนุเคราะห์ชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ มงคล ดำนธานินทร์ (2541) กล่าวคือ การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนประกอบด้วย 3 ปัจจัยหลัก โดยปัจจัยผลักดันเศรษฐกิจชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญลำดับแรกที่จะเป็นแรงผลักดันให้เกิดเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ เมื่อมีความพร้อมในกลไกทั้ง 5 ได้แก่ ผู้นำและสมาชิกกลุ่มอาชีพ กลุ่ม/องค์กรชุมชน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง พื้นฐานทางเศรษฐกิจ และพื้นฐานสาธารณูปโภค จึงทำให้กระบวนการเศรษฐกิจชุมชนพร้อมที่จะดำเนินการกิจกรรมการผลิต การแปรรูป การขาย และการบริโภค โดยกำไรส่วนเกินหลังหักค่าใช้จ่ายจะถูกนำมาสนับสนุนกิจกรรมในชุมชนในการให้ความอนุเคราะห์คนในชุมชน และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ถือเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน

สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนซึ่งเป็นเศรษฐกิจฐานรากที่นำไปสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยภาพรวมของประเทศให้มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ ปัจจัยผลักดันเศรษฐกิจชุมชน กระบวนการเศรษฐกิจชุมชน และการจัดสรรกำไรส่วนเกินจากเศรษฐกิจชุมชน สามารถสรุปได้ว่า ทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ ผู้นำและสมาชิกกลุ่มอาชีพ กลุ่มหรือองค์กรของชุมชน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เป็นปัจจัยผลักดันเศรษฐกิจชุมชนที่สำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการในการดำเนินงานทางเศรษฐกิจชุมชน โดยเฉพาะกระบวนการด้านการผลิตซึ่งเป็นกระบวนการทางเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุด โดยผู้นำและสมาชิกกลุ่มอาชีพสามารถวางแผนในการผลิตสินค้าของกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ร่วมกันคิดและตัดสินใจว่าจะผลิตสินค้าอะไร ผลิตอย่างไร และผลิตเพื่อใคร รวมทั้งมีความรู้ในการแปรรูปสินค้าของกลุ่มเพื่อเพิ่มมูลค่าหรือประโยชน์ในด้านการเก็บรักษา และมีศักยภาพในการขายโดยกระจายสินค้าในช่องทางจัดจำหน่ายที่เหมาะสม ตลอดจนมีความสามารถในการควบคุมค่าใช้จ่าย

เพื่อการบริโภคตามความจำเป็น จึงจะทำให้กระบวนการในการดำเนินงานทางเศรษฐกิจชุมชนมีประสิทธิภาพ นำมาซึ่งผลกำไรหลังหักค่าใช้จ่ายเพื่อจัดสรรกำไรส่วนเกินให้แก่ชุมชนตามความเหมาะสม เนื่องจากการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้ยั่งยืนนั้น คนในชุมชนไม่ควรคำนึงถึงผลประโยชน์ของตนเอง หรือของกลุ่มอาชีพของตนเพียงอย่างเดียว หากควรมีความตระหนักถึงผลประโยชน์ต่อส่วนรวมด้วย โดยควรจัดสรรกำไรส่วนเกินของกลุ่มอาชีพเพื่อสนับสนุนชุมชนโดยการให้ความอนุเคราะห์แก่คนในชุมชนทั้งเรื่องของสาธารณูปโภคพื้นฐาน การอนุเคราะห์เยาวชน คนชรา และคนพิการในชุมชน รวมทั้ง มีการตระหนักถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่กับชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้และมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ:

1. ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ การพัฒนาผู้นำชุมชนให้มีความสามารถในการบริหารจัดการวิธีการผลิตสินค้า มีภาวะความเป็นผู้นำ และสามารถบริหารการใช้เงินทุนของกลุ่มอาชีพได้ พัฒนาชาวบ้านหรือสมาชิกกลุ่มอาชีพให้รู้จักแสวงหาความรู้เพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม พัฒนากลุ่มอาชีพให้สมาชิกกลุ่มเข้าใจกิจกรรมการดำเนินงานของกลุ่ม และมีส่วนร่วมในการพัฒนากลุ่มอาชีพของตน รวมทั้งพัฒนาเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของกลุ่มและเป็นที่ปรึกษาให้แก่กลุ่มอาชีพได้

2. ปรับปรุงการดำเนินงานในกระบวนการเศรษฐกิจชุมชนให้มีประสิทธิภาพ โดยให้สมาชิกในกลุ่มมีการเรียนรู้ร่วมกัน และสามารถวางแผนจำนวนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ เน้นกระบวนการแปรรูปที่ไม่ซับซ้อน และมีการจัดจำหน่ายหลากหลายช่องทาง รวมทั้งให้ความรู้แก่สมาชิกกลุ่มในการควบคุมค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคตามความจำเป็น

3. ปลุกฝังให้คนในชุมชนมีความตระหนักถึงผลประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยควรจัดสรรกำไรส่วนเกินของกลุ่มอาชีพเพื่อสนับสนุนชุมชนในการให้ความอนุเคราะห์แก่ชุมชนในด้านการพัฒนาสาธารณูปโภคของชุมชน เช่น การพัฒนาถนนภายในหมู่บ้านให้มีเส้นทางคมนาคม

ที่สะดวก พัฒนาระบบประปาเพื่อใช้ในการผลิตและบริโภคภายในชุมชน การจัดการสิ่งปฏิกูลภายในหมู่บ้าน เช่น การจัดหาถังขยะ หรือเตาเผาขยะประจำหมู่บ้าน การช่วยเหลือคนชราและผู้พิการในชุมชน การสนับสนุนการศึกษาทั้งในรูปของอาหารกลางวัน อุปกรณ์การเรียน รวมทั้งการสนับสนุนให้คนในชุมชนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยการวางแผนกระบวนการผลิตสินค้าอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและยังคงรักษาคุณภาพสินค้าของกลุ่มอาชีพ

4. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะพื้นที่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไป อาจทำการศึกษาเปรียบเทียบกับภูมิภาคอื่นๆ ในประเทศ เพื่อให้ผลการศึกษา มีความชัดเจนขึ้นในการหาจุดเด่นและจุดด้อยของเศรษฐกิจชุมชนที่อาจมีความแตกต่างกันในแต่ละภูมิภาค เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้ให้เศรษฐกิจชุมชนได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืน อีกทั้งการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic

Community: AEC) อาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบเศรษฐกิจชุมชนระหว่างประเทศไทยกับประเทศในกลุ่มอาเซียน เพื่อเป็นข้อมูลในการประยุกต์ใช้และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงเพื่อเพิ่มความมั่นคงของชุมชนฐานรากซึ่งมีผลต่อความมั่นคงของประเทศ นอกจากนี้ควรทำการศึกษาโมเดลสมการโครงสร้างพหุระดับเพื่อเปรียบเทียบผลกระทบของการดำเนินกระบวนการเศรษฐกิจชุมชนในระดับชุมชนและระดับบุคคลเพื่อให้ผลการวิเคราะห์มีความชัดเจนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ดียิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.บุรทิน ขำภีรัฐ ที่ให้ความรู้ในหลักการและวิธีการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างด้วยโปรแกรม Mplus 7.11 ทำให้บทความเรื่องนี้สามารถบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

รายการอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *การจัดการและวางแผนธุรกิจ*. กรุงเทพฯ: ศรีสยาม พริ้นท์แอนด์แพคค์.
- นราศรี ไววนิชกุล และ ชูศักดิ์ อุดมศรี. (2548). *ระเบียบวิธีวิจัยธุรกิจ*. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มงคล ด้านธานินทร์. (2541). *เศรษฐกิจชุมชนเชิงระบบ: หลักการและแนวทางการปฏิบัติใน เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง: แนวความคิดและยุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย กรมการปกครอง.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 10*. ค้นเมื่อ 3 พฤษภาคม 2555, จาก <http://www.nesdb.go.th/>
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2555). *ข้อมูลพื้นฐานเศรษฐกิจการเกษตร*. ค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2557, จาก www.oae.go.th/download/download_journal/commodity55.pdf
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2556). *รายได้รายจ่ายครัวเรือนและจำนวนครัวเรือน*. ค้นเมื่อ 13 ตุลาคม 2557, จาก <http://service.nso.go.th/nso/web/statseries/statseries11.html>
- Baggio, R. and Klobas, J. E. (2011). *Quantitative Methods in Tourism: A Handbook*. UK: the MPG Books group Ltd.
- Blatchford, E. (1994). Working Together for Community Economic Development in Rural Alaska. *Economic Development Review*, 12(1), 41-45.
- Browne, M. W. and Cudeck, R. (1993). *Alternative Ways of Assessing Model Fit, in Testing Structural Equation Models*. Sage Publication.
- Crowe, J. A. (2006). Community Economic Development Strategies in Rural Washington: Toward a Synthesis of Natural and Social Capital. *Rural Sociology*, 71(4), 573-596.
- Field, A. P. (2005). *Discovering statistics using SPSS*. (2nd edition). London: Sage.
- Markusen, A. (2004). Targeting Occupations in Regional and Community Economic Development. *Journal of the American Planning Association*, 70(3), 253-268.
- Hair, J., Black, W., Babin, B., Anderson, R., & Tatham, R. (2006). *Multivariate data analysis*. (6th ed.). New Jersey: Pearson Educational International.
- Jackson E. T. (2004). Community Innovation Through Entrepreneurship: Grantmaking in Canadian Community Economic Development. *Journal of the Community Development Society*, 35(1), 65-81.
- Kline, R. B. (2011). Convergence of structural equation modeling and multilevel modeling. In M. Williams & W. P. Vogt (Eds.), *Handbook of methodological innovation in social research methods*. London: Sage.
- Marsh, H.W., Hocevar, D., (1985). Application of confirmatory factor analysis to the study of self-concept: first-and higher order factor models and their invariance across groups. *Psychological bulletin* 97 (3), 562.
- Park J. R., Stabler M. J., Jones P. J., Mortimer S. R., Tiffin J. R., Tranter R. B. (2009). Evaluating the role of environmental quality in the sustainable rural economic development of England. *Environment, Development and Sustainability*, 11(4), 735-750
- Raymond L. C. (1996). The entrepreneurial community approach to community economic development. *Economic Development Review*, 14(2), 16-20.
- Yamane, T. (1967). *Statistics, An Introductory Analysis*. (2nd edition). New York: Harper and Row.